

УДК 911.3

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2025-22-2>

Бобир В.О.,
аспірант,
Інститут географії Національної академії наук України
bobyр.vladyslav@gmail.com
ORCID: 0009-0001-6253-5524

ТЕРИТОРІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ОПОРУ РОСІЙСЬКІЙ ЕКСПАНСІЇ

У статті досліджується використання ойконімів як маркера територіальної ідентичності та засобу геополітичного впливу. Аналізується вплив Радянського Союзу на територіальну ідентичність населення України, зокрема радянська практика перейменування населених пунктів у межах інструменталістського підходу до територіальної ідентичності, що спрямовувалась на уніфікацію культурного простору та послаблення місцевої ідентичності. Аналізуються відмінності у поширенні радянської топонімії на території України на прикладі Чернігівської, Луганської, Кіровоградської, Тернопільської областей та Автономної Республіки Крим. Розглядається інструменталістський підхід РФ до територіальної ідентичності, що базується на відновленні радянських топонімів на окупованих територіях як засобу легітимації експансії. Аналізується роль геополітичних наративів, зокрема роль локальних та глобальних геополітичних наративів та їх зв'язки з топонімією України. Здійснюється аналіз топонімічних практик у рамках постколоніальної теорії. Відзначається схожість між колоніальними практиками перейменування топонімів у Британській імперії та радянськими методами зміни назв населених пунктів. Зокрема, порівнюється перейменування місцевих назв у британських колоніях із русифікацією топонімів у СРСР, а також надання географічним об'єктам імен видатних політичних діячів. Особлива увага приділяється декомунізації як формі деколонізації та захисту національної ідентичності. Водночас зазначається, що взаємовідносини РФ з пострадянськими країнами є складнішими, ніж класичні колоніальні зв'язки, оскільки Росія використовує радянську спадщину для імперського впливу на Україну. Російські топонімічні практики розглядаються як форма неокolonіалізму. Процес декомунізації топонімії розглядається як елемент політики національної безпеки, що має протидіяти використанню топонімії як інструменту гібридної агресії. Пропонується створення національної політики перейменування ойконімів як елементу інформаційної стійкості, а також впровадження сучасних українських ойконімів у рамках процесу декомунізації.

Ключові слова: територіальна ідентичність, ойконім, декомунізація.

Bobyр V.O. TERRITORIAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF RESISTANCE TO RUSSIAN EXPANSION

The article examines the use of oikonyms as a marker of territorial identity and a means of geopolitical influence. The influence of the Soviet Union on the territorial identity of the population of Ukraine is analyzed, in particular, the Soviet practice of renaming settlements within the framework of the instrumentalist approach to territorial identity, which was aimed at the unification of cultural space and the weakening of local identity. The differences in the spread of Soviet toponymy on the territory of Ukraine are analyzed using the example of Chernihiv, Luhansk, Kirovohrad, Ternopil regions and the Autonomous Republic of Crimea. The instrumentalist approach of the Russian Federation to territorial identity, based on the restoration of Soviet toponyms in the occupied territories as a means of legitimizing expansion, is considered. The role of geopolitical narratives is analyzed, in particular, the role of local and global geopolitical narratives and their connection with the toponymy of Ukraine. Toponymic practices are analyzed within the framework of postcolonial theory. The similarity between the colonial practices of renaming toponyms in the British Empire and the Soviet methods of changing the names of settlements is noted. In particular, the renaming of local names in the British colonies is compared with the Russification of toponyms in the USSR, as well as giving geographical objects the names of prominent political figures. Special attention is paid to decommunization as a form of decolonization and protection of national identity. At the same time, it is noted that the relations of the Russian Federation with post-Soviet countries are more complex than classical colonial ties, since Russia uses the Soviet legacy for

imperial influence on Ukraine. Russian toponymic practices are considered a form of neo-colonialism. The process of decommunization of toponymy is considered as an element of national security policy, which should counteract the use of toponymy as a tool of hybrid aggression. It is proposed to create a national policy of renaming oikonyms as an element of information stability, as well as the introduction of modern Ukrainian oikonyms as part of the decommunization process.

Key words: territorial identity, toponym, decommunisation.

Постановка проблеми. У контексті протистояння сучасним геополітичним викликам проблема використання територіальної ідентичності населення набуває особливої актуальності. Топонімія, як один із ключових маркерів територіальної ідентичності, стає не лише відображенням історичної спадщини, а й інструментом політичного впливу. Топоніми, зокрема ойконіми, “належать до загальноновизнаних маркерів ідентичності, а отже, найменування та перейменування географічних об’єктів є невід’ємними компонентами політики сили” (Akter & Morshed, 2018). Таким чином, заміна місцевого набору топонімів колоніальними, а також заміна колоніальних пост-колоніальними (історичними або новими національними) виступає засобом трансформації геопростору під впливом держави, а самі перейменовані топоніми є маркерами територіальної ідентичності. Трансформація топонімії може виступати як засіб створення дискурсів та контрдискурсів, які використовують ідентичність як інструмент досягнення політичних, геополітичних, соціокультурних та інших цілей. Як зазначає Р. Кугеїс, ідентичність, як динамічна категорія, впливає на формування дискурсу, а дискурс сформований під впливом ідентичності впливає на зміни в ідентичності (Kugesić, 2015). Формування геополітичних наративів на основі дослідження геополітичних дискурсів дозволяє створювати стратегічно вивірені інтерпретації політичних процесів. На пострадянському просторі, ця проблема виявляється особливо гостро, оскільки топонімічні зміни використовувалися як механізм формування та нівелювання геополітичних розломів. Штучне створення таких розломів (зокрема, за допомогою конструювання та використання ідентичності населення певних територій) використовується як інструмент обґрунтування територіальних зазіхань.

Однією з ключових проблем, що розглядаються в цій статті, є використання комуністичних назв у радянський період, що сприяло

створенню штучного геополітичного розлому між регіонами з “комунізованою” топонімією та тими, де такі назви були менш поширеними. З одного боку, це посилювало внутрішні суперечності всередині України, створюючи фронтір не у адміністративних межах РРФСР та УРСР, а всередині самої України. З іншого боку, подібна уніфікація топонімії між УРСР та РРФСР нівелювала різницю між цими регіонами, що сприяло стирання їх унікальних історико-культурних особливостей. Такий підхід використовувався задля обґрунтування територіальних претензій та інтеграції українських земель у геополітичний простір РФ. Зокрема, Г. Лабінська відмічала, що “російська імперська політика була послідовною упродовж усього періоду державної незалежності України, а російськомовний слід у топонімії є складовою частиною такої політики” (Лабінська, 2015).

Особлива увага у статті приділяється дослідженню територіальної ідентичності як інструменту політики СРСР та РФ щодо політичної та культурної інтеграції України. Нав’язування радянської ідентичності, включаючи надання радянських назв ойконімам, використовувалося як інструмент культурної асиміляції, а й як обґрунтування територіальних захоплень. У постколоніальному контексті це створює додаткові виклики для України, котра стикається з необхідністю осмислення як зовнішніх, так і внутрішніх загроз своєї національної стійкості.

Особливо актуальною проблема декомунізації топонімів стала у 2014 році, під час початку зовнішньої військової агресії та необхідності посилення національної безпеки внаслідок цього. Однак, проблема ідеологізованих радянських топонімів була важливою і раніше. Так, О. Шаблій наголошував на важливості декомунізації суспільної географії, у тому числі і звільнення карти України від топонімів, що символізували тоталітарне радянське минуле (Шаблій. 2001). Питання усунення

заідеалізованих комуністичних назв, шляхи вирішення проблеми демонтажу радянських ойконімів та повернення історичних ойконімів розглядав, зокрема, В. Лучик (Лучик, 2011).

Конструювання та використання територіальної ідентичності можуть бути використані при створенні стратегії національної стійкості, зокрема у таких аспектах як інформаційна стійкість, а сама боротьба з дезінформацією, пропагандою та маніпуляцією громадською думкою; стримування гібридних загроз, зокрема зменшення інструментів впливу "м'якої сили", які можуть використовуватися для підризу суспільного порядку, сепаратизму чи політичної дестабілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначним проявом впливу СРСР на територіальну ідентичність населення України було перейменування топонімів, зокрема ойконімів (назв міст, сіл), яким надавали комуністичні назви. Такі назви пов'язані з революцією 1917 року та встановленням радянської влади; марксистсько-ленінською ідеологією; соціалістичними/радянськими святами або визначними датами; визначними для СРСР або комуністичного/соціалістичного руху діячами; іншими атрибутами та ментальними образами, що пов'язані з СРСР та комуністичною ідеологією.

Важливо відмітити уніфікацію топонімів у СРСР, тобто топоніми на честь певної події або діяча можливо було спостерігати у різних частинах СРСР. Це призводило до своєрідного "стирання" місцевої ідентичності, оскільки топоніми відображали не місцеві особливості, а загальні для всього СРСР. Радянські назви відображали визначальні для СРСР дати, події, діячів. Прикладами цього є топоніми пов'язані з Жовневою революцією або В. Леніним, які можливо було зустріти у різних частинах СРСР. Частина радянських топонімів була пов'язана з червоним кольором, який мав значне символічне значення для СРСР. Однак не всі назви, що містять прикметник Червоний, Красний та подібні є комуністичними. Прикладом є с. Червона Діброва Чернівецької області, яке отримало свою назву до виникнення СРСР. Відповідно, такі назви не варто вважати однозначно комуністичними окрім випадків, які чітко вказують не на особливості місцевого ландшафту або історичного розвитку, а на радянські ментальні символи (як,

наприклад, у випадку с. Червоні Партизани Чернігівської області). Крім того, у окремих випадках "аполітичні" назви з прикметником Червоний або подібними варто розглядати як комуністичні. Наприклад, за умови, якщо радянська влада здійснювала перейменування населеного пункту задля надання назви ідеологічного контексту. наприклад, перейменування с. Панський Колодязь на с. Червоний Колодязь. Разом з тим зміна топонімів мала на меті й "розмиття" лінгвістичного аспекту територіальної ідентичності. Так, використовувались такі назви як Первомайська, Первомайськ, Первомайське, Победа, Побідне, Советське, Октябрьське тощо [Зелінська]. Такі назви призводили до певного "розмиття" місцевої ідентичності, оскільки були подібні як до норм російської мови, так і до норм української мови. Це можливо розглядати як навмисні спроби СРСР впливати на місцеву ідентичність заради інтеграції населених пунктів у російськомовний ментальний простір та витіснення української мови. Незважаючи на значний ступінь уніфікації у назвах населених пунктів на основі ідеологічних та ментальних образів СРСР, можливо спостерігати певно відмінність у кількісному вимірі у різних областях.

Для прикладу, взято Чернігівську, Кіровоградську, Тернопільську, Ворошилоградську (сучасна Луганська область), та Кримську (сучасна АР Крим) області УРСР станом на 1972 рік. У Чернігівській області до комуністичних можливо віднести 34 ойконіми з 1617 (2.1%). Населені пункти були названі на честь комуністичних діячів (Кіровське, Шлях Ілліча, Щорс та ін.), визначних радянських дат (Перше Травня, Першотравневе та ін.) та інших символів та ментальних образів (Комінтерн, Більшовик, Пролетарське та ін.). У Кіровоградській області до комуністичних можливо віднести 47 ойконімів з 1301 (3.6%). Населені пункти були названі на честь комуністичних діячів (Кіровоград, Кірове, Куйбишеве, Ленінське та ін.), визначних радянських дат (Першотравенка, Первомайське, Октябрьське та ін.) та інших символів та ментальних образів (Комінтерн, Більшовик, Пролетарське, Червона Зірка та ін.). У Тернопільській області до комуністичних можливо віднести 7 на 989 ойконімів (0.7%). Населені пункти були названі на честь визначних дат (Першотравневе) або ментальних

символів у радянській ідеології (Комсомольське, Комунарівка та ін.). Показовим є те, що жоден з ойконімів не вказує на відомих радянських діячів.

У Криму до комуністичних можливо віднести 85 ойконімів з 1191 (7.13%). Населені пункти були названі на честь радянських та іноземних комуністичних діячів (Кіровське, Куйбишеве, Ленінське, Чапаєве, Лібкнехтівка та ін.), визначних радянських дат (Первомайське та ін.) та інших символів та ментальних образів (Краснофлотське, Пролетарка, Красноармійське, Піонерське, та ін.). У Луганській області (у часи СРСР Ворошиловградська) до комуністичних можливо віднести 67 з 1026 ойконімів (6.53%). Населені пункти були названі на честь радянських та іноземних комуністичних діячів (Ворошиловград, Кіровськ, Дзержинське, Чапаєвка та ін.), визначних радянських дат (Первомайськ, Червоний Жовтень та ін.) та інших символів та ментальних образів (Червоний Прапор, Комісарівка, Червонопартизанське та ін.). У Херсонській області до комуністичних можливо віднести 75 ойконімів з 810 (9.26%). Населені пункти були названі на честь радянських та іноземних комуністичних діячів (Куйбишеве, Кірове, Розі Люксембург, Щорсівка та ін.), визначних радянських дат (Первомайське, Первомайська та ін.) та інших символів та ментальних образів (Більшовик, Червоноармійське, Краснознам'янка, та ін.). Ідеологічне забарвлення при перейменуванні ойконімів є свідченням того, що СРСР використовував інструменталістський підхід для взаємодії з територіальною ідентичністю, тобто займався конструюванням та використанням територіальної ідентичності як засобу досягнення певних практичних цілей. Наприклад, інтеграції населення певних територій у єдиний, загально радянський, ментальний простір задля уніфікації різних частин СРСР та послаблення відцентрових рухів.

Разом з тим, посткомуністичні процеси в Україні можливо розглядати і з точки зору глобального постколоніального дискурсу. У рамках цього дискурсу, проблеми топонімії в Україні мають спільні риси з проблемами топонімії в країнах, що раніше були колоніями. Відповідно, доцільно порівняти колоніальні практики перейменування топонімів з практиками, які використовував СРСР. Задля

прикладу, можливо взяти Британську колоніальну імперію та незалежні країни, які у минулому були її частиною. Так, Британська імперія використовувала перейменування бенгальських топонімів у декілька способів: повністю або частково "європеїзуючи їх", або пристосовуючи топоніми до норм власної мови (Akter, 2018). Схожі риси можливо спостерігати у практиках, які використовував Радянський Союз. Наприклад, у вигляді ідеологізації топонімів або пристосування топонімів до норм російської мови. В Ірландії поширеними були назви на честь визначних британських діячів (зокрема, королів). Ця практика має схожість з наданням населених пунктів у СРСР назв на честь радянських діячів. Після здобуття незалежності, у Ірландії використовувалися різні практики щодо колоніальної спадщини у топонімії які стосуються як збереження англо-мовних топонімів, так і відродження традиційних гельських топонімів. В цілому, питання топонімії значною мірою відображало сприйняття минулого на рівні громад (Nash, 1999). В цілому, це є свідченням використання у колишніх колоніях Британської імперії примордіалістського підходу, тобто колоніальна топонімія розглядається як певна сформована культурно-історична спадщина.

Схожі риси дозволяють розглядати посткомуністичні процеси як особливу форму постколоніальних, оскільки за часів СРСР топоніми зазнавали перейменування подібно до топонімів у Британській колоніальній імперії. Відповідно, декомунізація є своєрідною формою деколонізації та захисту ідентичності населення певної місцевості від іноземного впливу. Крім того, декомунізацію можливо розглядати як частину трансформаційних процесів на території колишнього СРСР, пов'язану з інтеграцією колишніх соціалістичних країн у ЄС. Як зазначає Т. Снайдер, "Європейський Союз — це сукупність постімперських держав: деякі з них колишні імперські метрополії, деякі — постімперські периферії. Українці розуміють, що вступ до Європейського Союзу — це шлях до забезпечення державності від уразливої периферійної позиції" (Snyder, 2022).

Головою відмінністю є те, що взаємовідносини РФ та пострадянських країн є більш комплексними ніж між колишніми колоніями та метрополіями у рамках постколоніального

дискурсу. Так, у випадку України, РФ активно використовує радянську спадщину як інструмент “повернення” території України у свій імперський простір. Таким чином, досвід України має як спільні, так і відмінні риси з досвідом колишніх колоній Британської імперії. Отже, постколоніальний досвід інших країн щодо перейменування топонімії може бути застосованим лише частково. Україна має проводити власну, унікальну політику щодо перейменування комуністичних топонімів, враховуючи як особливості власної території, так і трансформаційних процесів на території колишнього СРСР.

Однак повернення комуністичних назв топонімів не варто розглядати лише у ідеологічному аспекті, оскільки марксистсько-леніністська ідеологія Радянського Союзу не є ідеологією РФ. Крім ідеологічних причин, використання радянських назв може слугувати іншим цілями, таким як політична легітимація захоплення українських територій як “історично” радянських/російських, переоцінка розпаду СРСР та незалежності колишніх його членів, а також глобальна геополітична експансія подібна до радянської. У контексті територіальної ідентичності, повернення комуністичних назв можливо розглядати як засіб нав’язування негативної ідентичності через заперечення українського, а саме повернення комуністичних топонімів як засіб заперечення процесу декомунізації в Україні. Використання комуністичної спадщини заради політичного та культурного впливу на території посткомуністичних країн можливо назвати своєрідною “неокомунізацією” топонімів. Таку практику можливо розглядати як особливу форму неоколоніалізму.

Не дивлячись на схожі риси, комуністичну спадщину в українській топонімії не можна розглядати лише у рамках теорії пост-колоніалізму. Головною відмінністю є те, що комуністична топонімія продовжує використовуватись РФ як елемент імперської політики. У контексті російсько-української війни, повернення РФ, яка використовує радянські топоніми та повертає радянські назви перейменованим топонімам на тимчасово окупованих територія. Одним з прикладів цього є повернення колишніх назв часів СРСР у окупованому Бердянську (Бердянська міська територіальна громада, 2024).

Таким чином, територіальну ідентичність можливо розглядати і у контексті використання у війні РФ проти України. Так, М. Степико виділяє три лінії фронту війни російської та української ідентичностей. Перша лінія – це окуповані території Криму та Донбасу та території, що були у окупації у 2014 році. До цієї лінії слід віднести перш за все великі міста Донбасу, такі як Слов’янськ, Краматорськ та Маріуполь. Друга лінія проходить через великі міста південно-східної України: Харків, Дніпропетровськ та Одесу. Третя лінія війни ідентичностей пролягає через Центральну та Західну Україну з центром у Києві (Степико, 2016). У контексті повномасштабного вторгнення РФ у 2022, до першої лінії також варто віднести окуповані частини Херсонської та Запорізької областей, які РФ розглядає як “російські” не дивлячись на те, що переважна більшість населення цих територій є українцями.

У експансіоністській політиці РФ комуністичні назви використовуються як один із інструментів інтеграції населення окупованих територій у єдиний панросійський ментальний простір, що, своєю чергою, може бути використано для побудови пропагандистських наративів щодо “легітимації” захоплення та приєднання цих територій до РФ.

Комуністичні ойконіми були елементом формування панросійської ідентичності через культурні та історичні образи, ідеологію, використання російської мови або суржику замість української тощо. Відповідно, декомунізацію ойконімів можливо розглядати не тільки як питання локальної ідентичності та назв окремих населених пунктів, а й як складову комплексної стратегії зміцнення української ідентичності як протипагі насадженню панросійської, одним з елементів якої є комуністичне минуле.

Зокрема, С. Пирожков протиставляє українську (києво-руську) ідентичність московсько-російській (Пирожков, 2022). У контексті протистояння з РФ зміцнення ідентичності є засобом консолідації українського суспільства та формування стійкості проти включення української ідентичності в панросійську імперську ідентичність. Важливим при дослідженні взаємозв’язків ідентичності є врахування такого явища, як «негативна ідентичність», тобто самовизначення через заперечення

(Нагорна, 2008). Це відіграє значну роль саме у контексті війни, оскільки війна включає в себе і протистояння ідентичності та світогляду.

Відповідно, постає питання щодо підходу до дослідження територіальної ідентичності, який використовується при проведенні декомунізації як частини стратегії спротиву російській експансії. Як приклад можна навести 280 населених пунктів, зазначених у Постанові Верховної Ради України від 19 травня 2016 року “Про перейменування окремих населених пунктів та районів”. Перейменування населених пунктів сфокусовані на історичних особливостях розвитку населення певної території, тобто нові назви переважно є характеристичними або образно-поетичними. Не виявлено жодного перейменування, яке б відображало символіку або визначних діячів російсько-української війни.

Одним із можливих аспектів використання декомунізації ойконімів у контексті російсько-української війни є побудова геополітичних наративів. Так, А. Brantly наголошує на ролі російсько-української війни у консолідації українського суспільства (Brantly, 2023). Як зазначає Р. Сар, у контексті дискурсу російсько-української війни можна виділити дві формули побудови наративів: локальну та глобальну. Згідно з першою, російсько-українська війна є лише внутрішнім процесом на території колишнього СРСР. Згідно з другою, російсько-українська війна є зростаючим міжнародним конфліктом, який, найімовірніше, призведе до суттєвих глобальних наслідків. Україна та інші держави Центральної Європи будують наративи російсько-української війни з позиції реальності глобального конфлікту (Р. Сар). При побудові “глобальних” наративів процеси декомунізації топонімії є частиною глобальних постколоніальних процесів. У “локальних” наративах декомунізація є виключно частиною трансформаційних процесів на території колишнього СРСР.

Відповідно, при побудові наративів стосовно декомунізації важливо відображати не тільки боротьбу з радянською спадщиною, а й захист топонімів від іноземного впливу як універсальний інструмент посилення державної безпеки та протистояння експансії РФ.

Висновки. Конструювання та використання територіальної ідентичності відіграє

значну роль як засіб геополітичного впливу на населення. Дослідження ойконімів як маркера територіальної ідентичності характеризувати такий вплив. Оскільки РФ, а у минулому СРСР, використовували інструменталістський підхід до територіальної ідентичності, елементи такого підходу варто використовувати у рамках політики національної безпеки України у якості контрзаходу використанню топонімії задля геополітичного впливу на територію України. РФ використовує комуністичні топоніми часів СРСР на окупованих територіях, що означає заперечення процесу декомунізації в Україні. Такі дії під час війни є свідченням того, що РФ відноситься до територіальної ідентичності з інструменталістського підходу, так само як і СРСР, використовуючи топонімію з метою посилення свого геополітичного впливу та інтеграції українських територій у пан-російський політичний простір.

У тимчасово окупованих областях та Криму за часів СРСР була значна кількість комуністичних ойконімів (6,53% у Луганській області, 9,26% у Херсонській області, а також 7,13% у Криму). З цього можливо зробити висновок, що сучасна російська імперська політика значною мірою включає в себе використання радянську спадщину, зокрема топоніми. Використання радянської замість української топонімії є засобом легітимації імперської політики РФ та побудови геополітичних наративів щодо “повернення” історичних російських земель до загальноросійського простору. Важливо відмітити, що Чернігівській області комуністичних ойконімів було значно менше (2.1%) не дивлячись на спільний кордон з РРФСР. Таким чином, радянський слід у ойконімі неоднорідний і області, де частка комуністичних ойконімів була вищою за часів СРСР, у рамках російсько-української війни знаходяться у стані підвищеного ризику інтеграції у пан-російський імперський простір та нав’язування РФ “негативної” ідентичності по відношенню до України, тобто вплив на територіальну ідентичність не тільки шляхом нав’язування пан-російських елементів, а і через заперечення українського у певних регіонів України, в першу чергу тимчасово окупованих. Наприклад, повернення радянських назв є одночасно нав’язуванням пан-російської ідентичності шляхом ототожнення з комуністичними назвами у самій РФ

і нав'язуванням негативної ідентичності через заперечення українського, зокрема використання комуністичних топонімів як заперечення процесу декомунізації. Радянські назви населених пунктів на окупованих територіях застосовуються як інструмент побудови геополітичних наративів про “повернення” цих територій до загальноросійського простору.

Декомунізація топонімів має розглядатись як частина глобальних пост-колоніальних процесів. Відповідно, побудова геополітичних наративів, пов'язаних з декомунізацією, мають не лише з захистом історичних назв та боротьбі виключно с радянською спадщиною, а у як універсальний інструмент, який можливо використовувати у цілях національної безпеки та протистояння агресії. На відміну від інших постколоніальних країн, Україна стикається з унікальною ситуацією, коли радянська спадщина стає основою для неоколоніальних прагнень РФ. Таким чином, досвід України має як спільні риси з іншими постколоніальними державами, так і суттєві відмінності, що потребують розробки власної політики перейменування топонімів.

Відповідно, постає використання територіальної ідентичності населення України як засобу протистояння російській експансії. Можливим шляхом є використання не тільки характеристичних та образно-поетичних назв при перейменуванні комуністичних топонімів, а й меморіальних, присвячених пострадянському періоду історії України. У першу чергу такі назви можуть вшановувати військових та політичних діячів російсько-української війни, що пов'язані з певною місцевістю. Таким чином, перейменування географічних об'єктів на основі спільних цінностей патріотизму та захисту України від зовнішньої агресії з урахуванням місцевих особливостей дозволить одночасно сприяти поглибленню ментальних та культурно-ціннісних зв'язків між населенням різних території та відобразити їх унікальні характеристики.

Контрзаходом до політики іноземного впливу на територіальну ідентичність населення України та її використання РФ є створення національної політики захисту української ідентичності, як такої, що заснована як на історичній культурно-історичній спадщині, так і на сучасній компоненті. Сучасна компонента

ідентичності включає в себе визначні події та діячів України після здобуття незалежності, включаючи період російсько-української війни. Одним з вимірів ролі держави у формування сучасної української ідентичності є перейменування топонімії.

Практичним застосуванням цього є створення цільового показника частки сучасних українських ойконімів в області. Доцільно запропонувати щоби частка сучасних українських ойкономів складала 6-9% від загальної кількості ойконімів у області, оскільки такий показник є рівноцінною контр-мірою впливу СРСР на ойконімію у деяких областях України (зокрема, Луганській та Херсонській). По-друге, здійснення перейменування ойконімів відповідно до нього, надаючи перевагу топонімам меморіальній категорії. Наприклад, здійснювати перейменування населених пунктів на честь український військовослужбовців, що беруть участь у російсько-українській війні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бердянська міська територіальна громада (2024). У т.о. Бердянську повернули радянські назви вулиць. URL: <https://brd.gov.ua/news/151538-u-to-berdiansku-povernuli-radianski-nazvi-vulic> (дата звернення: 06.06.2024). [Berdyansk territorial community (2024). Soviet street names were returned to t.o. Berdyansk].
2. Гнатюк, О., Мельничук, А. (2020). Просторово-часові аспекти декомунізації топоніміки міста Києва. Журнал «Ідеологія та політика». 15(1), 83-114. [Gnatiuk, O., & Melnychuk, A. (2020). Spatial-Temporal Aspects of Toponymy Decommunization in the City of Kyiv. *Ideology and Politics Journal*, 15(1), 83-114. (In Ukrainian)].
3. Зелінська, А. А. (2015). Радянська топонімія в Україні: сучасна ситуація та перспективи. Часопис картографії, (12), 6-15. [Zelinska A.A. (2015) Soviet toponymy in Ukraine: current situation and prospects. *Timepiece of cartography*. (12), 6-15. (In Ukrainian)]
4. Лабінська, Г. (2015). Російський проімперський слід в українській топонімії. Вісник Львівського університету. Серія географічна, (49), 180-192. Labinska H. (2015). Russian pro-imperial footprint in Ukrainian place names. *Visnyk of the Lviv University (Series Geography)*. (49), 180-192.
5. Лучик, В. В. (2011). Відновлення історичних топонімів як чинник українського державотворення. *Магістеріум*. Вип. 43. Мовознавчі студії, 49-53. [Luchyk, V. V. (2011). Restoration of historical toponyms as a factor in Ukrainian state formation. *Magisterium*. Vol. 43. *Linguistic studies*, 49-53. (In Ukrainian)].

6. Нагорна, Л. П. (2008). Регіональна ідентичність: український контекст. ІПіЕНД ім. ІФ Кураса НАН України. Nagorna, L. P. (2008). Regional identity: the Ukrainian context. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. [In Ukrainian].

7. Пахолок, В. М. (2020). Декомунізація топонімів у стратегії формування політичних цінностей та зміцненні гуманітарної безпеки України. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки, 87, 233-243. [Pakholok, V. M. (2020). Decommunization of toponyms in the strategy of formation of political values and strengthening of humanitarian security of Ukraine. State and law: Collection of scientific papers. Legal and political sciences, 87, 233-243. (In Ukrainian)]

8. Пирожков, С. І. (2022). Національна стійкість України: стратегія забезпечення. Український географічний журнал, (2), 3-10. [Pyrozhekov, S. I. (2022). National Resilience of Ukraine: Strategy Implementation. Ukrainian Geographical Journal, (2), 3-10. (In Ukrainian)].

9. Постанова Верховної Ради України "Про перейменування окремих населених пунктів та районів" від 19 травня 2016 року, № 1377-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 24, ст.497. [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On renaming certain settlements and districts" dated May 19, 2016, No. 1377-VIII. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2016, No. 24, Article 497. (In Ukrainian)].

10. Степико, М. Т. (2016). Гібридна війна як війна ідентичностей. Стратегічні пріоритети, (3), 163-170. [Stepyko, M.T. (2016). Hybrid war as a war of identities. Strategic priorities, (3), 163-170 (In Ukrainian)].

11. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ : на 1 січня 1972 року / Від.

в питаннях роботи рад Президії Верховної Ради УРСР; упоряд. Д. О. Шелягін ; відп. ред. В. І. Кирненко. – Київ: Політвидав України, 1973. – 814, [1] с. : табл. [Ukrainian SSR. Administrative-territorial division: on January 1, 1972 / In matters of work of the councils of the Presidium of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR; edited by D. O. Shelyagin; ed. V. I. Kyrnenko. – Kyiv: Polityvydav Ukrainy, 1973. - 814, [1] c. : tab. (In Ukrainian)].

12. Шаблій, О. І. (2001). Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 744, 27. [Shablii, O.I. (2001). Social geography: theory, history, Ukrainian studies. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv (In Ukrainian)].

13. Akter, M., & Morshed, S. (2018). Toponymic decolonization in Bangladesh. *BGC Trust University Journal*, 5, 162-175.

14. Brantly, A. (2023). Forged in the fires of war: The rise of a new plural-Ukrainian identity. *Available at SSRN 4435962*.

15. Cap, P. (2023). Narratives of geopolitical representation in the discourse of the Russia-Ukraine war. *Journal of Pragmatics*, 218, 133-143.

16. Kurečić, P. (2015). Identity and discourse in critical geopolitics: A framework for analysis. *Society & Technology Book of Papers*, 2.

17. Nash, C. (1999). Irish placenames: Post-colonial locations. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 24(4), 457-480.

18. Snyder, T. (2022). Ukraine holds the future: The war between democracy and nihilism. *Foreign Affairs*, 101, 124.

Стаття надійшла до редакції 29.05.2025.

The article was received 29 May 2025.